

Юлий Георгиев

УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА В СИГУРНОСТТА
ВТОРО ПЕРЕРАБОТЕНО И ДОПЪЛНЕНО ИЗДАНИЕ

София, 2015

Рецензенти

проф. д-р Юрий Търкаланов

д-р Валери Попов

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Юлий Георгиев, автор, 2015

© Издателство „Изток-Запад“, 2015

ISBN 978-619-152-120-3

Юлий Георгиев

**УПРАВЛЕНИЕ НА
РИСКА В
СИГУРНОСТТА**

**ВТОРО ПРЕРАБОТЕНО И
ДОПЪЛНЕНО ИЗДАНИЕ**

БИБЛИОТЕКА

И ще познаете истината, и истината ще ви направи свободни.

Иоан. 8:32

Посвещава се на 20-годишнината от учредяването
на Национална асоциация „Сигурност“

Съдържание

Риск и сигурност. Къде е пресечната точка?.....	9
<i>Юрий Търкаланов</i>	
Предговор.....	13

Глава първа Теория на риска

1.1. Въведение в теорията на риска: същност на риска, несигурностите и неопределеността	21
<i>Що е риск? .....</i>	<i>25</i>
<i>Кратък исторически преглед.....</i>	<i>26</i>
<i>Дефиниции за риск .....</i>	<i>28</i>
<i>Рационална и психологическа теория на риска .....</i>	<i>38</i>
1.2. Теорията на риска и сигурността	41
1.3. Структура на риска	46
<i>Рискови ситуации.....</i>	<i>52</i>
1.4. Типология на рисковете	55
<i>Класификация на рисковете в сферата на националната сигурност .....</i>	<i>60</i>
1.5. Равнища на риска и сигурността.....	69
<i>Равнища на сигурността.....</i>	<i>72</i>

Глава втора Организация и технология на риск мениджмънта

2.1. Риск мениджмънт: подходи, стратегия, цели и етапи на процеса на управление на риска.....	75
--	-----------

<i>Предистория на риск мениджмънта.....</i>	75
<i>Дефиниция на риск мениджмънта.....</i>	78
<i>Риск мениджмънт: подходи .....</i>	79
<i>Стратегии и цели на управлението на риска.....</i>	82
<i>Етапи на процеса на управление на риска.....</i>	86
<i>Идентификация.....</i>	88
<i>Анализ и оценка на риска .....</i>	89
<i>Оценка на риска .....</i>	92
<i>Въздействие на риска.....</i>	97
<i>Мониторинг.....</i>	100
2.2. Международни стандарти и добри практики за управление на риска.....	101
<i>Риск мениджмънтът – генератор на промяната.....</i>	<i>103</i>
2.3. Управление на сигурността в организациите от публичния сектор и в частните фирми	107
<i>Съвременни тенденции в развитието на корпоративната сигурност.....</i>	<i>109</i>
<i>Изграждане на системите за корпоративна сигурност (правна рамка).....</i>	<i>111</i>

Глава трета Управление на риска в сферата на националната сигурност

3.1. Модел и етапи на управлението на риска в сферата на националната сигурност	117
<i>Модел на управление на риска .....</i>	<i>117</i>
<i>Етапи на управление на риска. Идентификация.....</i>	<i>123</i>
<i>Нива на идентификация на рисковете в сферата на националната сигурност.....</i>	<i>125</i>
<i>Процесът на идентификация .....</i>	<i>128</i>
<i>Фази на идентификацията.....</i>	<i>131</i>

<i>Риск или заплаха?</i>	134
<i>Дефиниране на националния интерес</i>	137
3.1.1. Рискове и заплахи за стратегическите и жизненоважните интереси на България	139
3.1.2. Анализ и оценка на рисковете и заплахите за националната сигурност	142
<i>Особености на информационно-аналитичния процес</i>	142
<i>Метод „Индикатори на показателите на промяната“</i>	149
<i>Оценка на риска</i>	151
<i>Оценка на приемливостта на риска</i>	158
3.1.3. Реакция (неутрализиране, овладяване и смекчаване) на рисковете и заплахите за националната сигурност	161
<i>Въздействие върху ключовите фактори: информация, човешки фактор, време, условия на средата за сигурност</i>	164
<i>Контролни механизми</i>	170
3.1.4. Мониторинг на рисковете и заплахите за националната сигурност	171
<i>Граници на наблюдението и контрола</i>	173
3.2. Управление на глобалните, регионални и национални рискове и заплахи за националната сигурност	175
3.2.1. Управление на присъщите рискове в системата за национална сигурност	175
<i>Присъщият риск – дефиниция и класификация</i>	176
<i>Управление на присъщите рискове в МВР</i>	179
<i>Управление на присъщите рискове в разузнаването</i> ...	181
<i>Управление на присъщите рискове в контраразузнаването</i>	182
<i>Управление на присъщите рискове във военната област</i>	183

Управление на присъщите рискове в дипломацията... 183

3.2.2. Управление на глобалните, регионалните и националните рискове 184

Управление на риска от международния тероризъм и транснационалната престъпност 188

Защита на критичната инфраструктура (ЗКИ) 196

Глава четвърта

Управление на риска при формиране на решение по националната сигурност

4.1. Анализ и мониторинг на вътрешната и външната среда за сигурност / анализ на оперативната обстановка 205

Оперативна обстановка – опит за нова дефиниция..... 206

Анализ на промените в потенциала на риска 209

4.2. Управление на риска при формиране на решение на оперативно-тактическо ниво..... 222

Дефиниция на понятието „решение“ 223

Управление на риска на оперативно-тактическо ниво... 234

4.3. Управление на риска при формиране на решение на стратегическо ниво 240

Управление на риска на стратегическо ниво..... 246

Практикум по управление на риска в сигурността / 251

А. Решаване на казус: анализ и оценка на риска от дейността на транснационална организирана престъпна група чрез прилагане на модела SLEIPNIR 252

Б. Практически упражнения..... 273

В. Съвременни аналитични техники на ЦРУ, които се прилагат в страните членки на НАТО

Литература 311

Риск и сигурност. Къде е пресечната точка?

Можем да приемем за утвърдено разбирането, че днешното общество е рисково общество (по У. Бек). Рискът е част от живота като цяло и от ежедневието ни в частност. Рисковото поведение и рисковите решения могат да са едновременно предпоставка и условие както за загуба, така и за печалба. Възникнала като техника за определяне на размера на застраховката в търговията, преминала през оценката на възможните печалби и загуби при инвестирането, днес теорията на риска и технологията на неговата оценка и управление намират приложение в много различни сфери на обществения живот. Международните стандарти показват, че управлението на риска се разглежда като задължителна част от процеса на управление на всяка публична организация.

Но управлението на риска е нещо важно не само в технологичен смисъл като приемане и следване на определени правила и процедури за оценка и реакция. Погледът към света през призмата на риска е нещо повече от технология. Разбирането за риска като израз на неопределеност, неустойчивост, несигурност, се превръща във философия, в парадигма на днешния ни глобализиращ се, взаимосвързан, фрагментиращ се и несигурен свят.

Всъщност какво е рискът? Като че ли за това обяснение има относително единство на възгледите: съчетание от вероятността да се реализира някакво вредно въздействие и размера на претърпените вреди (или щети); несъответствие

между целта и постигнатите резултати и пр. Но остават и въпроси – доколко възникването на риска е резултат от промените в средата, доколко – от реакцията спрямо тези промени, от избора на поведение и приемането на определени решения?

Нека все пак се върнем към заглавието на книгата, която предлага на читателите Юлий Георгиев. На пръв поглед в него се съдържа противоречие. В най-общ смисъл рискът е израз на някаква несигурност. Тогава може ли да има несигурност в сигурността?

Всъщност няма нищо парадоксално. Сигурността и несигурността са двете страни на нашия живот. Сигурността като потребност (по А. Маслоу), като битие и усещане много често определяме чрез несигурността, като отсъствие или ограничаване на несигурността.

От тази гледна точка използването на теорията на риска по отношение на сигурността има определен евристичен смисъл. Рискът може да бъде оценен и „измерен“ – това променя анализа и оценката на сигурността, като прави възможно използването и на качествени, и на количествени показатели.

Но „пренасянето“ на знания от теорията на риска към тематиката на сигурността не е и не може да бъде механично действие. То определено изисква творчески подход и интерпретация. В този смисъл трудът на Юлий Георгиев е първото систематизирано изследване на проблемите на приложението на теорията на риска в управлението на процесите в сферата на сигурността.

В сравнение с първото, във второто преработено и допълнено издание е засилен акцентът върху управлението на риска в сферата на националната сигурност. Формират се нови знания – и като теория, и като основа за една аналитична и управленска технология. Така резултатите от теоретичния анализ се превръщат в „указание“, в алгоритъм как да се правят нещата в живата практика.

Подчертаното внимание към практическата страна определено е свързано и с личния опит на автора, ръководил в

средата на 90-те години на миналия век (динамични и сложни) българското контраразузнаване – Националната служба за сигурност в МВР. Освен това се чувства и присъствието на преподавателя. В книгата е обособен практикум по управление на риска в сигурността, който е уникален, поне за българските условия. Използвайки своя опит в специфичната сфера на дейност на специалните служби, както и чужд опит, Юлий Георгиев поставя обучаваните в (аналитична) обстановка, близка до реалната.

В заключение бих искал още веднъж да подчертая, че този труд е полезен както за изследователите на сигурността, за ръководители и служители от структурите за сигурност, така и за студенти и специализанти в множество специалности, свързани в една или друга степен с проблемите на сигурността.

проф. д-р Юрий Търкаланов